

Coimisiún na Scrúduithe Stáit

SCRÚDÚ NA hARDTEISTIMÉIREACHTA, 2011

SEAN-GHRÉIGIS – ARDLEIBHÉAL

(400 marc)

AM: 3 uaire an chloig

A. Cuir Gaeilge air seo:-

Nuair a chonaic Darius, rí na bPeirseach, na Gréagaigh ag gabháil a champa, theith sé chomh gasta sin gur fhág sé a sciath ina dhiaidh. Chuaigh Alastar sa tóir air chomh tapa agus ab fhéidir ach ní raibh sé in ann é a ghabháil. Tar éis dó filleadh san oíche ar an gcampa, chuaigh sé isteach i bpuball Darius agus chuala sé mná ag caoineadh in aice láimhe. D'fhiafraigh sé cérbh iad na mná agus cén fáth a raibh siad ag caoineadh. “Máthair agus bean agus iníonacha Darius iad,” a dúirt sclábhái. ‘Ceapann siad má tá a sciath agat go gcaithfidh sé go bhfuil sé marbh.’

Darius: ὁ Δαρεῖος -ου. fágaim i mo dhiaidh: ἀπολείπω. sciath: ἡ ἀσπίς -ίδος.
Alastar: ὁ Ἀλέξανδρος -ου. puball: ἡ σκηνή -ῆς. caoinim: ὀλοφύρομαι.

NÓ

B. Léigh an sliocht seo a leanas agus freagair, i nGaeilge, na ceisteanna ina dhiaidh:-

(Tá difríocht idir an cineál oideachais a chuirtear ar bhuaichaillí i stáit eile sa Ghréig agus an córas a cheap an reachtóir Spartach Lycurgus.)

τῶν μὲν ἄλλων Ἑλλήνων οἱ φάσκοντες κάλλιστα τοὺς υἱοὺς παιδεύειν, ἐπειδὴν τάχιστα αὐτοῖς οἱ παῖδες τὰ λεγόμενα συνῶσιν, εὐθύς μὲν ἐπ’ αὐτοῖς παιδαγωγούς θεράποντας ἐφιστᾶσιν, εὐθύς δὲ πέμπουσιν εἰς διδασκάλων μαθησομένους καὶ γράμματα καὶ μουσικὴν καὶ τὰ ἐν παλαιστῆρα. τῶν δὲ παίδων πόδας μὲν ὑποδήμασιν ἀπαλύνουσι, σώματα δὲ ἱματίων μεταβολαῖς διαθρύπτουσι: σίτου γε μὴν αὐτοῖς γαστέρα μέτρον νομίζουσιν.

ὁ δὲ Λυκούργος (ἀντὶ μὲν τοῦ ἕκαστον πατέρα παιδαγωγούς δούλους ἐφιστάναι) ἐπέστησε κρατεῖν αὐτῶν ἄνδρα ἐξ ὧν περ αἱ μέγιστα ἀρχαὶ καθίστανται, ὅς δὴ καὶ παιδονόμος καλεῖται. τοῦτον δὲ κύριον ἐποίησε καὶ ἀθροίζειν τοὺς παῖδας καὶ ἐπισκοποῦντα, εἴ τις ῥαδιουργοίη, ἰσχυρῶς κολάζειν. ἔδωκε δ’ αὐτῷ μαστιγοφόρους, ὅπως τιμωροῖεν ὅτε δεοί· ὥστε πολλὴν μὲν αἰδῶ, πολλὴν δὲ πειθῶ ἐκεῖ συμπαρεῖναι. ἀντὶ γὰρ μὴν τοῦ ἀπαλύνειν τοὺς πόδας ὑποδήμασιν, ἔταξεν αὐτοὺς ἄνευ ὑποδημάτων κρατύνειν.

συνίημι: tuigim. ὑποδήματα: cuaráin. ἀπαλύνω: bogaim. μεταβολή: athrú.
διαθρύπτω: déanaim peataireacht ar. ἀρχή: oifig pholaitíochta. καθίστημι: ceapaim (i bpost).
ἀθροίζω: bailím le chéile. ῥαδιουργέω: bím mímhúinte.
μαστιγόφορος: iompróir laisce. τιμωρέω: cuirim pionós ar. αἰδῶς: measarthacht,
modhúlacht. ἐκεῖ: i.e. in Sparta. κρατύνω: cruaim.

- Cathain a chuirtear tús le hoideachas buachaillí i measc na nGréagach eile? (5)
- Cé hiad na daoine a chuirtear i bhfeighil na mbuachaillí i measc na nGréagach eile? (5)
- Cén fáth a gcuirtear buachaillí na nGréagach eile chuig múinteoirí? (7)
- Cén tionchar a bhíonn ag cuaráin agus ag éadaí ar na buachaillí sin? (7)
- Cén difríocht a bhíonn idir an fear a chuireann Lycurgus i bhfeighil na mbuachaillí agus an duine dá leithéid i stáit Ghréagacha eile? (7)
- Ainmnigh **dhá** ghníomh a thug Lycurgus d’údarás don fhear sin iad a ndéanamh. (7)
- Cén toradh a bhíonn ar an bpionós a ghearrann na hiompróirí laisce? (7)
- Cén difríocht a bhíonn idir na treoracha a thugann Lycurgus maidir le cosa na mbuachaillí agus an gnás sna stáit Ghréagacha eile? (5)

2. Cuir Gaeilge ar shliocht **amháin** as Roinn A agus ar shliocht **amháin** as Roinn B:- [180]

A.

- (i) *(Insíonn Sócratéis faoi conas a casadh grúpa d'fhir óga air uair amháin agus é ag dul ón Acadamh go dtí an Lyceum. Rinne duine díobh, Hippothales, iarracht a áiteamh air dul leo.)*

ἐπορευόμενη μὲν ἐξ Ἀκαδημείας εὐθὺς Λυκείου τὴν ὁδὸν τὴν ἔξω τείχους ὑπὲρ αὐτὸ τὸ τεῖχος· ἐπειδὴ δ' ἐγενόμην κατὰ τὴν πυλίδαν, ἐνταῦθα συνέτυχον Ἴπποθάλει τε καὶ ἄλλοις νεανίσκοις ἀθρόοις συνεστῶσι. καί με προσιόντα ὁ Ἴπποθάλης ἰδὼν, “ὦ Σώκρατες,” ἔφη, “ποῖ δὴ πορεύῃ καὶ πόθεν;” “ἐξ Ἀκαδημείας,” ἔφην δ' ἐγώ, “πορεύομαι εὐθὺς Λυκείου.” “ἔλθε δεῦρο δὴ,” ἦ δ' ὅς, “εὐθὺς ἡμῶν. οὐ παραβαλεῖς,” “ποῖ,” ἔφην ἐγώ, “λέγεις;” “δεῦρο,” ἔφη, δείξας μοι περίβολόν τέ τινα καὶ θύραν ἀνεωγμένην. “διατρίβομεν δ' αὐτόθι ἡμεῖς.” “τί δὴ ἔστιν τοῦτο, καὶ τίς ἡ διατριβή,” “παλαίστρα,” ἔφη, “νεωστὶ ᾠκοδομημένη· ἡ δὲ διατριβή τὰ πολλὰ ἐν λόγοις, ὧν ἡδέως ἄν σοι μεταδιδόμην.” “καλῶς γε,” ἔφην, “διδασκεῖ δὲ τίς αὐτόθι;” “σὸς ἑταῖρος,” ἦ δ' ὅς, “Μικκος.”

PLATÓN (90)

εὐθύ (+Tuiséal Ginideach): díreach i dtreo. ὑπό (+ Tuiséal Áinsíoch): faoi. πυλῖς: geata beag. ἀθρόος: i slua. παραβάλλω: casaim ar leataobh. περίβολος: clós. ἀνοίγνυμι: osclaím. διατρίβω: caithim an t-am. διατριβή: bealach chun an t-am a chaitheamh. νεωστή: le déanaí. μεταδίδωμι (+ Tuiséal Ginideach): comhroinnim, glacaim páirt i.

NÓ

- (ii) *(Agus é ar a theitheadh ó na hAithnigh, lorgaíonn Teimisticléas dídean ó Admetus. D'ainneoin chabhair an duine dheireanaigh seo, níor éiligh sé fós ó na hAithnigh.)*

καὶ διωκόμενος ὁ Θεμιστοκλῆς ἀναγκάζεται παρὰ Ἄδμητον τὸν Μολοσσῶν βασιλέα ὄντα αὐτῷ οὐ φίλον καταλύσαι. καὶ ὁ μὲν οὐκ ἔτυχεν ἐπιδημῶν, ὁ δὲ τῆς γυναικὸς ἰκέτης γενόμενος διδάσκεται ὑπὸ αὐτῆς τὸν παῖδα σφῶν λαβὼν καθέζεσθαι ἐπὶ τὴν ἐστίαν.

καὶ ἐλθόντος οὐ πολὺ ὕστερον τοῦ Ἄδμήτου, ὁ Θεμιστοκλῆς δηλοῖ τε ὅς ἐστι καὶ οὐκ ἀξιοῖ φεύγοντα τιμωρεῖσθαι. ὁ δὲ ἀκούσας ἀνίστησιν αὐτόν, καὶ, ὕστερον οὐ πολλῶ, τοῖς τε Λακεδαιμονίοις καὶ Ἀθηναίοις ἐλθούσι καὶ πολλὰ εἰποῦσιν οὐκ ἐκδίδωσιν, ἀλλ' ἀποστέλλει αὐτὸν βουλόμενον ὡς βασιλέα πορευθῆναι ἐπὶ τὴν ἑτέραν θάλασσαν εἰς Πύδναν. ἐκεῖ ὀλκάδος τυχὼν ἀναγομένης ἐπ' Ἰωνίας καὶ ἐπιβὰς καταφέρεται χεიმῶνι εἰς τὸν τῶν Ἀθηναίων στρατὸν ὃς ἐπολιόρκει Νάξον.

TÚICIDIDÉAS (90)

καταλύω: glacaim dídean. ἐπιδημέω: tá mé sa bhaile. ἰκέτης: achainíoch. καθέζομαι: suím. ἐστία: tinteán. οὐκ ἀξιοῖ: deir sé nach bhfuil sé ceart ... τιμωρέομαι: bainim díoltas amach. ἀνίστημι: ardaím suas. ὡς (+ Tuiséal Áinsíoch): go dtí. ὀλκάς: long lastais. ἀναγόμεαι: seolaim.

B.

- (i) *(Tá Odaiséas ag iarraidh a áiteamh ar Neoptolemus cluain a chur ar Philoketes lena mhealladh go dtí an Traí, ach tá drogall ar Neoptolemus. Tá gá ag na Gréagaigh lena chuid arm chun go n-éireodh leo ansin.)*

ΝΕΟΠΤΟΛΕΜΟΣ	τί οὖν μ' ἄνωγας ἄλλο πλὴν ψευδῆ λέγειν;
ΟΔΥΣΣΕΥΣ	λέγω σ' ἐγὼ δόλω Φιλοκτήτην λαβεῖν.
ΝΕΟΠΤΟΛΕΜΟΣ	τί δ' ἐν δόλω δεῖ μάλλον ἢ πείσαντ' ἄγειν;
ΟΔΥΣΣΕΥΣ	οὐ μὴ πίθηται· πρὸς βίαν δ' οὐκ ἂν λάβοις.
ΝΕΟΠΤΟΛΕΜΟΣ	οὐκ αἰσχρὸν ἤγῃ δῆτα τὸ ψευδῆ λέγειν;
ΟΔΥΣΣΕΥΣ	οὐκ, εἰ τὸ σωθῆναί γε τὸ ψεῦδος φέρει.
ΝΕΟΠΤΟΛΕΜΟΣ	κέρδος δ' ἐμοὶ τί τοῦτον ἐς Τροίαν μολεῖν;
ΟΔΥΣΣΕΥΣ	αἰρεῖ τὰ τόξα ταῦτα τὴν Τροίαν μόνα.
ΝΕΟΠΤΟΛΕΜΟΣ	ἐγὼ μὲν οὖς ἂν τῶν λόγων ἀλγῶ κλύων, Λαερτίου παῖ, τούσδε καὶ πράσσειν στυγῶ: ἔφυν γὰρ οὐδὲν ἐκ τέχνης πράσσειν κακῆς, οὔτ' αὐτὸς οὔθ', ὡς φασιν, οὐκφύσας ἐμέ.

SOFAICLÉAS (90)

τί: céard? (líne 1 & 7); cén fáth? (líne 3). ἄνωγα: gríosaim. πλὴν: cé is moite de.
οὐ μὴ (+an Modh Foshuíteach): ní bheidh sé ... πρὸς βίαν: leis an lámh láidir.
ἤγέομαι: ceapaim, sílim. τὸ σωθῆναί: slánú. κέρδος: brabús, buntáiste. μολεῖν: teacht.
ἀλγῶ: goilleann sé orm. κλύω: cloisim. στυγῶ: is fuath liom. ἔφυν: rugadh mé.
οὐκφύσας = ὁ ἐκφύσας: an té a ghin.

NÓ

- (ii) *(Bhris Meriones a shleá agus é ag troid leis an Traíoch Deiphobus. Buailéann sé le ceannaire mhuintir na Créite, Idomeneus, a fhiafraíonn de cén fáth ar fhág sé an cath.)*

Μηριόνης δ' ἄρα οἱ θεράπων εὐς ἀντεβόλησεν
ἐγγὺς ἔτι κλισίης· μετὰ γὰρ δόρου χάλκεον ἦει
οἰσόμενος· τὸν δὲ προσέφη σθένος Ἰδομενῆος·
“Μηριόνη, Μόλου υἱέ, πόδας ταχύ, φίλταθ' ἑταίρων,
τίπτ' ἦλθες, πόλεμόν τε λιπῶν καὶ δηϊοτήτα;
τὸν δ' αἰ Μηριόνης πεπνυμένος ἀντίον ἠΐδα·
“ Ἰδομενεῦ, Κρητῶν βουλευφόρε χαλκοχιτώνων,
ἔρχομαι, εἴ τί τοι ἔγχος ἐνὶ κλισίῃσι λέλειπται,
οἰσόμενος· τό νυ γὰρ κατεῄξαμεν, ὃ πρὶν ἔχεσκον,
ἀσπίδα Δηϊφόβοιο βαλὼν ὑπερηνορέοντος.”

HÓIMÉAR (90)

οἱ = αὐτῶ. εὐς: maith. ἀντιβολέω (+Tuiséal Tabharthach): buailim le. κλισίη: bothán.
δόρου: sleá. οἰσόμενος: chun (rud éigean) a fháil. σθένος Ἰδομενῆος: Idomeneus mórchumhachtach.
τίπτε: cén fáth? δηϊοτής: cath. πεπνυμένος: críonna. βουλευφόρος: comhairleoir.
χαλκοχιτών: gléasta i gcé-umha. τοι = σοι. ἔγχος: sleá. κατεῄξαμεν: bhris mé.
ἔχεσκον = εἶχον. ὑπερηνορέων: sotalach, uaibhreach.

3. Freagair Roinn A nó Roinn B sa cheist seo:-

[80]

A.

(i) Cuir Gaeilge air seo:-

(50)

μηνύεται οὖν ἀπὸ μετοίκων τέ τινων καὶ ἀκολούθων περὶ μὲν τῶν Ἑρμῶν οὐδέν, ἄλλων δὲ ἀγαλμάτων περικοπαὶ τινες πρότερον ὑπὸ νεωτέρων μετὰ παιδιᾶς καὶ οἴνου γεγενημέναι, καὶ τὰ μυστήρια ἅμα ὡς ποιεῖται ἐν οἰκίαις ἐφ' ὕβρει· ὧν καὶ τὸν Ἀλκιβιάδην ἐπητιῶντο. καὶ αὐτὰ ὑπολαμβάνοντες οἱ μάλιστα τῶν Ἀλκιβιάδων ἀχθόμενοι ἐμποδῶν ὄντι σφίσι μὴ αὐτοῖς τοῦ δήμου βεβαίως προεστάναι, καὶ νομίσαντες, εἰ αὐτὸν ἐξελάσειαν, πρῶτοι ἂν εἶναι, ἐμεγάλυνον καὶ ἐβόων ὡς ἐπὶ δήμου καταλύσει τὰ τε μυστικὰ καὶ ἡ τῶν Ἑρμῶν περικοπὴ γένοιτο καὶ οὐδὲν εἴη αὐτῶν ὅτι οὐ μετ' ἐκείνου ἐπράχθη, ἐπιλέγοντες τεκμήρια τὴν ἄλλην αὐτοῦ ἐς τὰ ἐπιτηδεύματα οὐ δημοτικὴν παρανομίαν.

THE INTELLECTUAL REVOLUTION

(ii) Freagair trí cinn ar bith de na ceisteanna seo a leanas. Tá deich marc ag gabháil le gach ceist díobh: (30)

- Mínigh go hachomair cén fáth ar bheartaigh na hAithnigh tabhairt faoin fheachtas in aghaidh na Sicile.
- Déan trácht gairid ar **thrí** rud shuntasacha a tharla idir imeacht an fheachtais ón Aithin go dtí gur briseadh air sa chalafort ag Sioracús.
- Déan meastóireacht ar an tábhacht a bhaineann le Alkiabiades i dtaca leis an bhfeachtas chun na Sicile.
- Scríobh nóta gairid ar **dhá cheann** ar bith díobh seo a leanas:-
Rúndiamhra Eileosas; Hermokrates; Demosthenes.
- Mínigh tuiseal τοῦ δήμου agus modh ἐξελάσειαν a bhfuil líne fúthu sa sliocht thuas.

B.

(i) Cuir Gaeilge air seo:-

(50)

εἰ καὶ τυραννεῖς, ἐξισωτέον τὸ γοῦν
ἴσ' ἀντιλέξει· τοῦδε γὰρ κάγω κρατῶ.
οὐ γάρ τι σοὶ ζῶ δούλος, ἀλλὰ Λοξία·
ὥστ' οὐ Κρέοντος προστάτου γεγράψομαι.
λέγω δ', ἐπειδὴ καὶ τυφλὸν μ' ὠνειδίσας·
σὺ καὶ δέδορκας κοῦ βλέπεις ἴν' εἰ κακοῦ,
οὐδ' ἔνθα ναίεις, οὐδ' ὅτων οἰκεῖς μέτα.
ἂρ' οἴσθ' ἀφ' ὧν εἶ; καὶ λέληθας ἐχθρὸς ὧν
τοῖς σοῖσιν αὐτοῦ νέρθε κἀπὶ γῆς ἄνω,
καὶ σ' ἀμφιπλήξῃ μητρός τε καὶ τοῦ σου πατρὸς
ἐλᾶ ποτ' ἐκ γῆς τῆσδε δεινόπους ἀρά,
βλέποντα νῦν μὲν ὄρθ', ἔπειτα δὲ σκότον.
βοῆς δὲ τῆς σῆς ποῖος οὐκ ἔσται λιμὴν,
ποῖος Κιθαιρῶν οὐχὶ σύμφωνος τάχα,
ὅταν καταίσθη τὸν ὑμέναιον, ὃν δόμοις
ἄνορμον εἰσέπλευσας, εὐπλοίας τυχῶν;

A WORLD OF HEROES

(ii) Freagair trí cinn ar bith de na ceisteanna a leanas. Tá deich marc ag gabháil le gach ceist:- (30)

- Ainmnigh an cainteoir sa sliocht thuas. Cad é an comhthéacs ina dtarlaíonn an sliocht seo?
- Bunaithe ar an léamh a rinne tú ar *Éideapús Tyrannus* le Sofaicléas, cén cineál duine atá in *Éideapús* dar leat? Mínigh do fhreagra agus tagairt agat don dráma.
- Déan trácht ar an ról a imríonn Iokaste sa dráma.
- Scríobh nóta gairid ar **dhá cheann ar bith** díobh seo a leanas:-
Laios; Kithairon; an Sfionas.
- Déan an **chéad líne** sa sliocht thuas a scanadh. Marcáil na cainníochtaí agus ainmnigh an méadar.

4. Freagair **trí cinn** de na ceisteanna seo a leanas. Ní mór ceist **amháin** ar a laghad a roghnú as Roinn A agus ceist **amháin** a roghnú as Roinn B. Is féidir an **tríú** ceist a roghnú as Roinn A **nó** as Roinn B. (Tá tríocha marc ag gabhail le gach ceist díobh):- [90]

A.

- (i) Dar leat, cérbh í an eachtra ba shuntasáí a tharla sa chéad chéim de Chogadh na Peilipínise (ó 431 R.C. go dtí Síocháin Nicias in 421 R.C.)? Tabhair cuntas ar an eachtra sin agus mínigh cén fáth ar roghnaigh tú í.
- (ii) Roghnaigh **dhá cheann ar bith** de na cathanna seo a leanas. Ainmnigh cé a bhí ag troid iontu, tabhair breac-chuntas ar a gcúrsa, agus mínigh an tábhacht a bhaineann leo:-
Cunaxa; Mantinea; Issus; Gaugamela (Arbela).
- (iii) Tabhair breac-chuntas ar fhorlámhas na Spartach idir 404 agus 371 R.C. Cén fáth, dar leat, ar theip ar na Spartaigh sa deireadh?
- (iv) Déan cur síos ar na príomhghnéithe de chóras rialtais na Spartach.

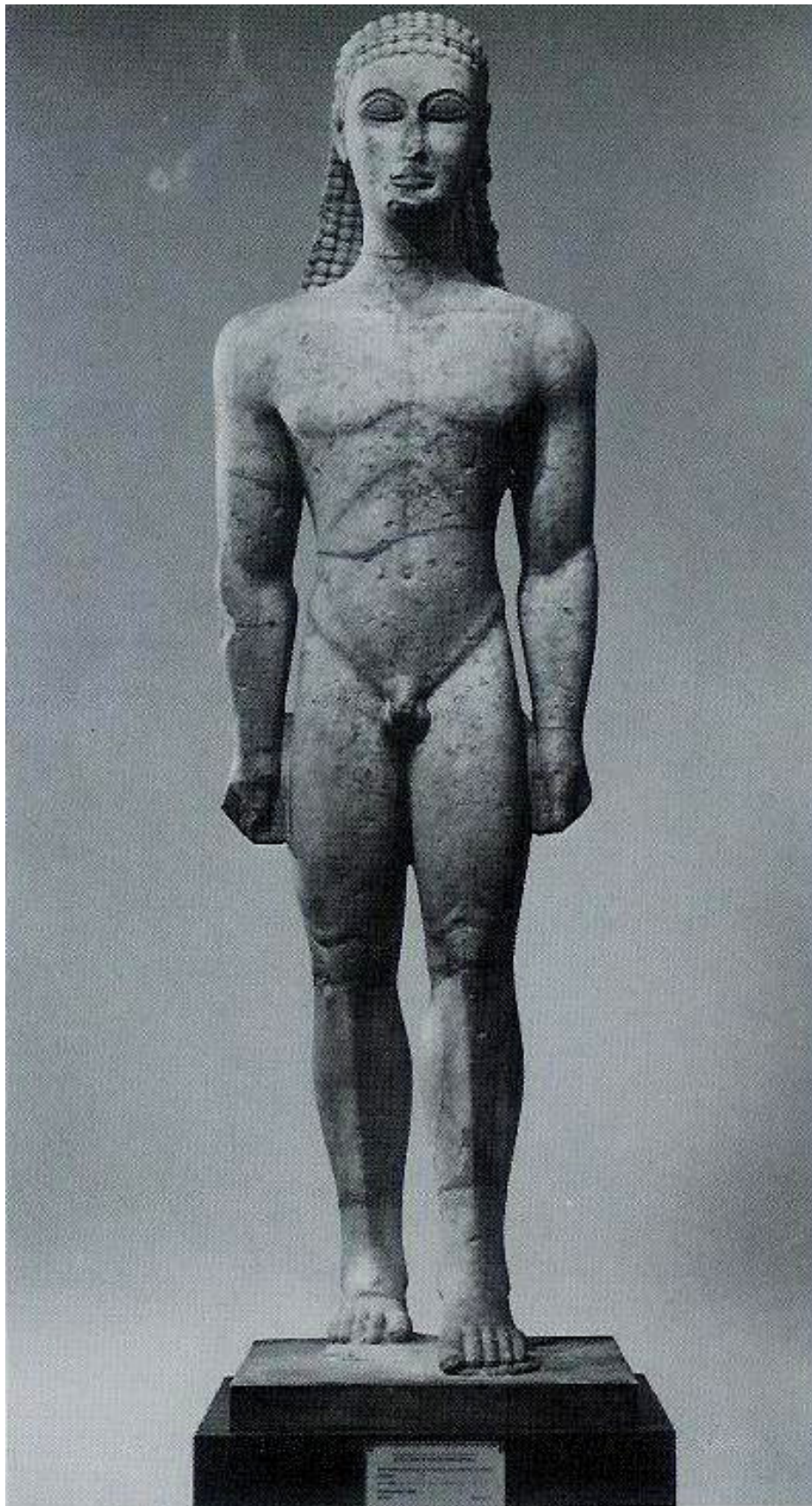
B.

- (i) Scríobh faoi bheatha agus faoi shaothar Eoiripidéas. Tabhair cuntas gairid ar **cheann amháin ar bith** dá chuid drámaí.
- (ii) Tabhair breac-chuntas ar bheatha Phlatón agus déan a chion don fhealsúnacht a mheas.
- (iii) Roghnaigh foirgneamh ársa Gréagach ar bith a bhfuil meas agat air. Déan mionchur síos air agus mínigh cén fáth a bhfuil meas agat air.
- (iv) Tar éis breathnú ar na fótagraif **A**, **B** agus **C** thíos, freagair **dhá cheann ar bith** de na ceisteanna seo a leanas:-
- (a) Cuir in iúl cé acu vása dubhfhíorach nó vása rua-fhíorach é an vása i bhFótagraf **A**. Déan trácht gairid ar conas mar atá an radharc léirithe ag an ealaíontóir (Dinísias agus dhá Maenad).
- (b) Ainmnigh an cineál dealbhóireachta atá léirithe i bhFótagraf **B** agus scríobh nóta gairid ar a chuid tréithe sainiúla.
- (c) Ainmnigh an dealbh a thaispeántar i bhFótagraf **C** agus déan a fhiúntas ealaíne a mheas.

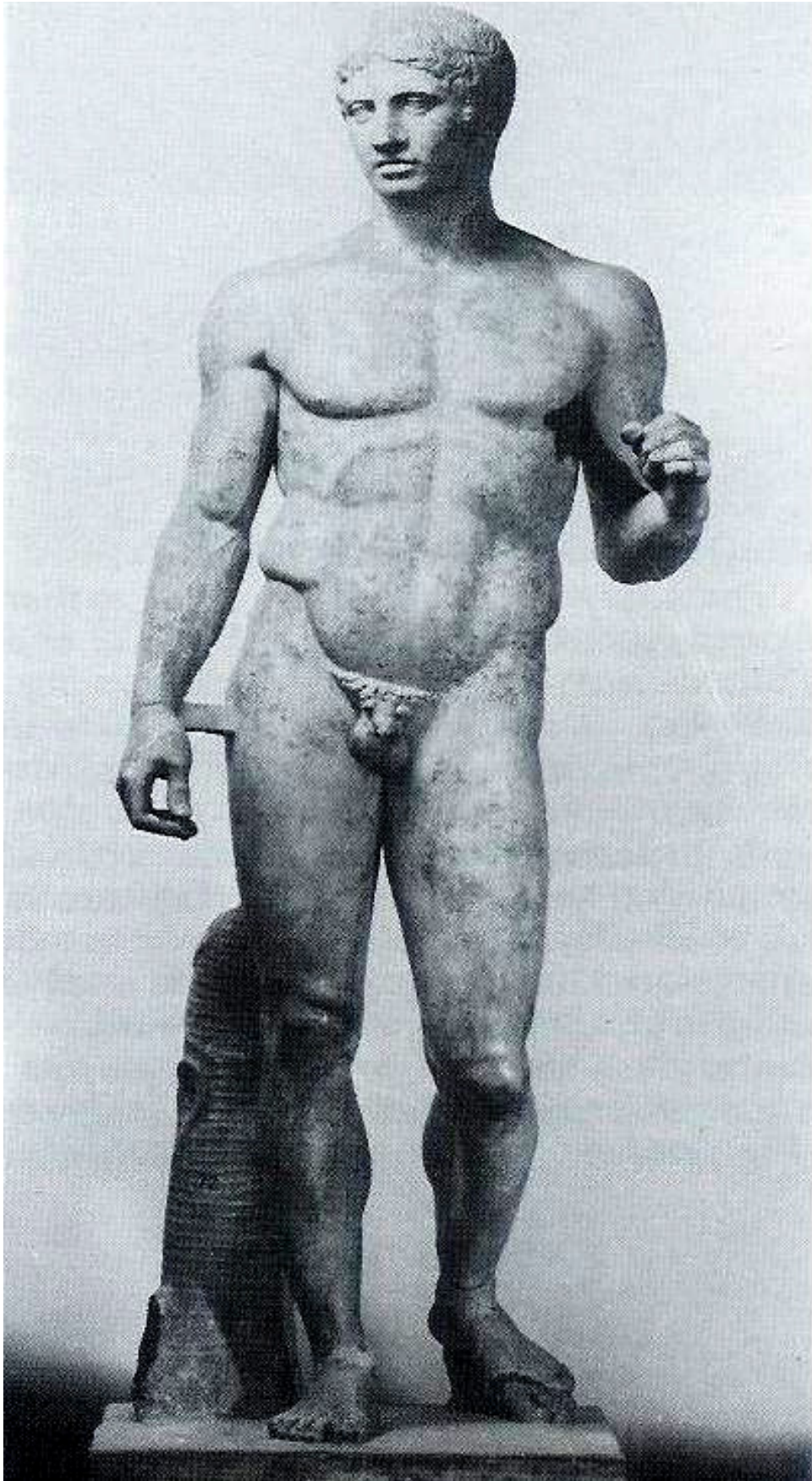
A

B

C

Baineadh na fótagraif A, B agus C as Woodford: *An Introduction to Greek Art*, Duckworth.

Leathanach Bán

Leathanach Bán

Leathanach Bán